

פקודי תשפ"ב: מעלין בקדש

תלמוד בבלי מסכת מנחות דף צט עמוד א

אלו שלשה שלחנות שהיו במקדש, שנים שהיו באולם מבפנים לפתח הבית, אחד של כסף ואחד של זהב, על של כסף נותן לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו, שמעלין בקודש ולא מורידין, אחד של זהב בפנים שעליו לחם הפנים תמיד. ומנא לן דאין מורידין? אמר רבי, דאמר קרא: הויקם משה את המשכן ויתן את אדניו וישם את קרשיו ויתן את בריחיו ויקם את עמודיו. ומנלן דמעלין? אמר רבי אחא בר יעקב, דאמר קרא: ואת מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח כי הקריבום לפני ה' ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל, בתחילה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח

מרדכי מסכת בבא בתרא פרק השותפין תצב

פ"ק דערכין ת"ר ישראל שהתנדב מנורה או נר לבהכנ"ס אסור לשנותה פי' רבי מאיר דצ"ל שכבר נשתמש בהן והדליקו בבהכנ"ס דאי לא הדליקו בהן אפי' לדבר הרשות מותר לשנות לדין דקי"ל כרבא דאמר פ' נגמר הדין [*ד' מז] הזמנה לאו מילתא היא ואמרי' התם לדידיה [*מפה] [*כפה] שנתנתו לס"ת לא טהר מן המדרס אלא נתנתו וכרכתו דוקא דאיכא תרתי וכרבא חסדא דאמר סודר דאזמניה למיצר ביה תפילין שרי למיצר ביה זוזי ונהי דהנודר אינו יכול לחזור בו ולעכבו לעצמו משהקצהו להדליק בו לבהכנ"ס דנעשה נדר ודאי איהו מיבעי ליה לקיומי נדרו ולמיתביה לבהכנ"ס ומשנתנו לבהכנ"ס רשאין הצבור לשנות אפי' לדבר הרשות אבל משנשתמש בה דבר מצוה אסור לשנותה לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר לשנותה אפי' לדבר מצוה דפחיתה מיניה ודוקא גבי תשמיש קדושה אמרינן פ' [*נגמר הדין] [*בני העיר] מעלין בקדושה ולא מורידין ולא לגבי תשמישי מצוה:

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כו עמוד ב

תנו רבנן: תשמישי מצוה - נזרקין, תשמישי קדושה - נגנזין. ואלו הן תשמישי מצוה: סוכה, לולב, שופר, ציצית. ואלו הן תשמישי קדושה: דלוסקמי ספרים, תפילין ומזוזות, ותיק של ספר תורה, ונרתיק של תפילין ורצועותיהן.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנט ס"ג

ישראל שהתנדב נר או מנורה לבה"כ, יב] אם (ח) נשתקע שם בעליה מעליה שאינה נקראת על שמו, ט <ד> יכולים ג' הצבור לשנותה אפילו לדבר הרשות, (יג] אפילו אם גם המתנדב מוחה) (מהרי"ק שורש קכ"ג קכ"ד ובשם רשב"א ותשו' רא"ש). ואם לא נשתקע שם בעליה מעליה, י <ה> אין יכולים לשנותו לדבר ד' { הרשות, יא אבל לדבר (ט) מצוה יכולים ה' { לשנותו. יב יד] ואם היה <ו> המתנדב עובד כוכבים, אסור לשנותה אפילו לדבר מצוה, יג כל זמן שלא ו' { נשתקע שם בעליה מעליה. (וכל זמן ששם בעלים חקוק על הכלים שנתן, לא נשתקע שם בעליה). (ירושלמי פ' בני העיר).

ש"ך יורה דעה סימן רנט ס"ק י"א

אבל לדבר מצוה יכולין לשנות. כתב המרדכי בשם מהר"ם אפילו לדבר מצוה דפחותה מיניה דדוקא גבי תשמיש קדושה אמרי' מעלין בקודש ולא מורידין ולא לגבי תשמישי מצוה, ובד"מ כ' ע"ז וז"ל ונ"ל דהרא"ש (והט"ו ס"ב) פליגי אזו דהא כ' שאסור לשנות מעות ת"ת לצורך ב"ה וכ"כ מהרי"ק בשורש קכ"ח בשם הרשב"א עכ"ל ומביאו בהגהת דרישה סכ"ו אבל באמת דמהרי"ק שם כתב ז"ל לפי הנלע"ד לא יוכל שום פוסק לחלוק על זה שכתב המרדכי כו' דאי לא תימא הכי לפלוג וליתני בדידה כולה לדבר מצוה ולימא לא שנו אלא לדבר מצוה דחשיב כמותה אבל לדבר מצוה דגרע מיניה לא כו' ואע"ג שנשאל הרשב"א אם מעות של צדקה מותר לשנות לב"ה והשיב וז"ל מותר לשנות לעילוי כגון לבנות בית הכנסת או לקנות ספר תורה כו' משמע דוקא לעילוי וכן בטור י"ד כתב וז"ל כתב א"א הרא"ש ז"ל כו' עד אבל לא

מת"ת לצורך ב"ה נראה לע"ד דהתם בדלא ספקי אנשי הקהל לתרווייהו ואם יתנו המעות לצורך ב"ה יתבטל ת"ת וכן לעיל בהא שהשיב הרשב"א אבל היכא שאין המצוה האחרת בטל כו' פשוט שהוא מותר לכ"ע כו' עכ"ל וכן בפרישה העתיק דברי המרדכי אדברי הטור משמע דלא פליגי ומדברי הב"ח נראה דמחלק דהך דהרא"ש תשמישי קדושה הוא שכתב אדברי הרא"ש וז"ל ומיהו גבי נר ומנורה שהתנדבו לבהכ"נ אפילו נשתמשו בה מותר לשנותה לדבר מצוה אפילו למצוה דפחותה מינה דדוקא גבי תשמישי קדושה אמרינן מעלין בקודש ואין מורידין אבל לא גבי תשמישי מצוה כ"כ המרדכי פ"ק דבתרא בשם מהר"מ וקרי לנר ומנורה תשמישי מצוה משום דלא נתנו בבית הכנסת אלא כדי להאיר למתפללים בתוך הסיודור התפלות והמחזורים ואין זה אלא תשמיש מצוה לאדם עצמו וכה"ג כתב מהרא"י בכתביו דהפחים שעל הספר תורה אינן תשמישי קדושה כיון שלא נעשו אלא לסימנים בעלמא לצורך בני אדם שלא יטעו להוציא ספר תורה שלא הוזמנה לקריאה לחובת היום וה"נ כדי שלא יטעו בתפלה כשאין מאור בבהכ"נ עכ"ל ואין נראה כן דעת מהרי"ק ונראה דס"ל דמעות שהתנדב לצורך בית הכנסת עדיף מתשמישי מצוה כיון שאין שם קדושה על המעות, כתב בית יוסף בשם מהרי"ק שורש קכ"ח שכתב בשם תשו' הרשב"א דהא דאמרינן ישראל שהתנדב נר או מנורה כו' היינו דוקא בשיש מנורות ונרות כדי הצורך לבית הכנסת אבל אם אין סיפוק אין הציבור רשאים לשנות עכ"ל ועיין במהרי"ק שם סוף השורש שהוא דמביא תשובה אחרת להרשב"א שסותרת תשובה זו וכתב דצ"ל שהראשונה אינה תשובת הרשב"א וע"ש דמסיק שאף אם המאור מתרבה ומדליק בריוח יותר מפני נדבתו של זה הנודב מכל מקום אם לא יחסר המזג מכדי הספוק אף בלא נדבתו של זה נראה לע"ד דיכולים נמי לשנותה אך אם אין קבע למאור אלא על פי יד הנודר ולפעמים לא יספיקו הקהל שמן למאור די הסיפוק הראוי בזה נראה שאין כח לשנותה ע"כ:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות ציצית סימן טו ס"א

מותר להתיר ציציות מטלית זה (א) <א> ב] ב} וליתנם (ב) [א] א' } בטלית אחר

משנה ברורה סימן טו סק"א

אפילו [א] מטלית חדש לטלית חדש וכ"ש מטלית ישן שמותר להתיר וליתנם בטלית חדש שרוצה ללבוש ולקיים בו המצוה

שו"ת יביע אומר חלק ב - אורח חיים סימן א

ג) איברא דאיכא למידק ע"ד המרדכי הנ"ל, ממ"ש בשבת (כא:) גבי נר חנוכה דלב"ה ביום א' מדליק א' מכאן ואילך מוסיף והולך, דה"ט משום מעלין בקדש ואין מורידין. ע"ש. והרי נ"ח אין בו קדושה. וכדאמר התם (כב) א"ר יהודה א"ר אסי אמר רב, אסור להרצות מעות כנגד נ"ח. כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי נר קדושה יש בה. ע"ש. אלמא דאף גבי מצוה אמרינן מעלין בקדש ואין מורידין. אולם י"ל עפ"ד בעל המאור (שבת כא:): דלמ"ד אסור להשתמש לאורה של נ"ח היינו אפילו תשמיש מצוה וקדושה. ומשום דס"ל שכיון שהן זכר לנרות ולשמן של היכל אסורות הן בהנאה כל עיקר וכו'. ושמואל דקא מתמה וכי נר קדושה יש בו, לא ס"ל דאית בהו סרך קדושה ולא משום איסור הנאה. ע"ש. ומשמע דאה"נ למי שאוסר להשתמש לאורה ואפילו תשמיש מצוה וקדושה, ס"ל דאית בהו סרך קדושה הואיל והוו זכר לנרות של בהמ"ק. וה"נ אמרינן בנוסח הנרות הללו אנו מדליקים, הנרות הללו קודש הם וכו'. והוא ממס' סופרים (פ"כ ה"ה) ע"ש. ומש"ה שפיר קאמר הך מ"ד דטעמא דב"ה משום מעלין בקדש ואין מורידין, דס"ל כמ"ד דאסור להשתמש לאורה אפילו תשמיש דמצוה וקדושה. אלמא דאית בהו סרך קדושה. ולא דמי לשאר תשמישי מצוה. ואפשר דאיך מ"ד דס"ל דטעמא דב"ה משום כנגד ימים היוצאים, פליגי נמי בהא, דס"ל כשמואל דמתמה וכי נר קדושה יש בו, ומש"ה נייד מטעמא דמעלין בקדש וא"מ, דבתשמישי מצוה לא אמרינן הכי, וכד' המרדכי הנ"ל. ושור' להגאון ר' שלמה הכהן ז"ל בשו"ת בנין שלמה בהוספות (סי' יא), שעמד על הנוסח שאו' הנרות הללו קודש הם, דהא פרכי' וכי נר קדושה יש בו. וכ' לתרץ ג"כ דפליגי אמוראי בהכי אם יש קדושה בנ"ח או לא. והביא ד' הרז"ה הנ"ל ע"ש. (וע"ע להלן בסמוך).

(ו) ובעיקר ד' המרדכי הנ"ל, דבתשמישי מצוה לא שייך לומר מעלין בקדש וא"מ. ראיתי בתשו' מהר"י קולון (סי' קכח אות ד) שכ', שלא יוכל שום פוסק לחלוק ע"ז, וכדמוכח בערכין (ו): דת"ר ישראל שהתנדב מנורה לכהכ"נ אסור לשנותה, ואריו"ח לא שנו אלא לד' הרשות אבל לד' מצוה מותר לשנותה. משמע בהדיא דכל לדבר מצוה מותר, אפילו פחותה ממנה. דאלת"ה לפלוג ולתני כולה בדבר מצוה, דלד' מצוה דגריעא מינה לא. א"ו דלד' מצוה שרי בכל גוונא. ואע"ג דהרשב"א והרא"ש כ' דמעוץ צדקה מותר לשנותם לעילוי מצוה דוקא, אבל למצוה שאין בה עילוי לא. נלע"ד דהתם בדלא ספקי אנשי הקהל לתרווייהו וכו', ע"ש. והנה מרן הב"י ביו"ד (סי' רנט) הביא להלכה, ד' המרדכי בשם מהר"ם דבתשמישי מצוה לא אמרי' מעלין בקדש וא"מ. וכ' ע"ז הרמ"א בד"מ, דהרא"ש והרשב"א פליגי ע"ז, ע"ש. אולם כבר השיב עליו הש"ך (שם ס"ק יא) מד' מהריק"ו הנ"ל. והביא שכן ד' הדרישה. ואף להב"ח שם דינא יתיב דבכל תשמישי מצוה לא חיישינן להורדה, כיעו"ש. נמצינו למדים שד' המרדכי נכונים לדינא ושכן דעת גדולי האחרונים. וע"ע בפמ"ג מש"ז (ס"ס קנג) בד"ה הפרש. ובמחנה אפרים (ה' צדקה סי' י). וכן פסק בשו"ת מהרש"ם ח"ב (סי' לט). וכ' שאע"פ שהמג"א (בסי' ח סק"ו) הביא ד' השל"ה גבי טלית דיליף מקרשי המשכן, הוא רק ממדת חסידות, ע"ש. וא"כ הדרינן לנ"ד דמותר לעשות טלית קטן מטלית גדול, ולא חיישינן כלל להורדה, הואיל והוי תשמישי מצוה. ודע דמ"ש בארצות החיים (בארץ יהודה ס"ס כא) בשם הריטב"א פ"ק דסוכה (ט), דציצית הוי גוף הקדושה, ומש"ה הזמנה דידיה מילתא היא, ע"ש. לאו דוקא הוא, אלא גוף המצוה ולא מכשיריה. דתלמוד ערוך בידינו דציצית הוי תשמישי מצוה, ולא תשמישי קדושה.

תוספות מסכת בבא בתרא דף כ עמוד א

היא גופה תיחוח - ותימה היכי תיחוח הא לא מבטל ליה התם ותיחוח ר"י ב"ר מרדכי דכיון שהתריפו הגרוגרות גם החבית נתקלקל ומבטלו אבל קשה לר"י דבפ"ב דשבת (דף קנז. ושם) דאמר שפקקו את המאור בטפיח כי פקקו מאי הוי הא לא מבטל ליה ואינו חוצץ וליכא למימר דביטלו הטפיח דא"כ היה בונה בשבת ונראה לר"ת ולר"י דכלי חרס לא בעי ביטול אלא שפיר חוצץ אע"ג דלא מבטל ליה והא דקתני לקמן דכלי חרס ממעט בחלון ופריך כלי חרס הא חזי ליה התם מיירי בממעט חלון מכשיעור אבל אינו סותם כל החלון להכי בעי ביטול אבל היכא דסותם כל החלון כי הכא דקתני חוצצין דמשמע דסותם לגמרי וכן ההוא דפקקו את המאור התם ודאי [לא] בעי ביטול בכלי חרס ועוד אמר הר"ר שמואל דכלי עץ נמי שאינו מקבל טומאה כגון העשוי לנחת לא בעי ביטול דבפ"ב דמגילה (דף כו:) גבי ההוא בי כנישתא דיהודאי דהות פתיחא לההוא אינדרונא דהוה בה מיתנא ובעו כהני לצלויי בה עד דאמר להו דלו תיבותא ואותבוה אבבא ואי צריך ביטול מאי מהני האי תיבה דמסתמא לא ביטלוה שם ועוד שלא היו יכולים לבטלה שהיה ספר תורה מונח בה ואסור לשנותה בדבר אחר דמעלין בקודש ולא מורידין.

שו"ת אמרי יושר חלק א סימן קמא

להרב הגדול בנש"ק מו"ה אלי' אייכענשטיין נ"י בזידוטשוב:

ע"ד שאלתו שזקיננו הה"צ שליט"א שמתפלל בביה"מ של קדוש ה' מהרי"א זצ"ל והוא רחב ידיים וקשה להתפלל שם בחורף מפני הצינה וחפץ לחלקו באמצע ע"י מחיצה בלעכ"ן אשר יתגלגלו למעלה וירדו למטה כמו הראלטירען ובזמן החורף יורידו אותם למטה ויהי' נחלק הביהמ"ד לחצאין וחלק א' יוכלו לחמם ויתפללו שמה והשני תעמוד פנוי' ובקיץ יגללו אותם למעלה ודרש חו"ד בזה. והנה עיני מע"כ שפיר חזו דברי החת"ס סי' ל"ב דמה שסוגרין הביהמ"ד שלא להתפלל שם לא מיקרי הורדה מקדושה וראי' מב"ב ג' שהי' להם ב' בתי תפלות א' בקייטא וא' בסיתוא וא"כ בזמן שהיו מתפללין בא' הי' השני פנוי. אמנם בתשו' בי"ש או"ח סי' כ"ד כ"ה חושש אף בזה להורדה והביא מדברי תשו' מ"ב דאם יכולים לתקן יריעה ואינם מתקנים אותה הוי הורדה מקדושה וה"ל לענין ביהכ"נ והבי"ש הביא ראי' ממגילה כ"ז דלר"מ אין מוכרין ביהכ"נ ליחיד וקאמר שם טעמא דליכא קדושה והיינו משום דאין אומרים שם דבר שבקדוש' והרי תפלת היחיד ע"כ קדושה כמו תפלת הצבור דאל"כ האיך רשאין להתפלל ביחיד וא"כ הוי הורדה מה שאין אומרים שם דבר

שבקדושה דבעי י' הרי דזה מיקרי הורדה ונהי דאנן קיי"ל כרבנן דרשאי היינו שנחלל על המעות כמ"ש רש"י אבל אם לאו הכי אסור:

והנה סברתו דע"כ תפלת היחיד קדושה כמו תפלת הצבור מדמותר להתפלל ביחיד בביהכ"נ תמוה דהא גם שאר עניני מצוה כגון לעבר השנה מותר להתאסף לביהכ"נ ולא אמרינן דהוי הורדה מקדושה וע"כ הטעם משום דהוי לפי שעה ואף דהורדה מקדוש' אף לפי שעה אסור כמ"ש מג"א סי' קנ"ד מכ"מ ביהכ"נ דעשוי להתפלל בו בוקר וערב אף שמתאספין בו נמי לדבר חול לא מקרי הורדה כיון דקדושתו משום שמתפללין והרי קדושתו עמו והוי כמו בארון כשיש שם ס"ת דמותר להניח יריעה פסולה כמ"ש מג"א שם וא"כ שוב יש לומר דבאמת תפלת היחיד קדושתו קלה משל צבור והוי שפיר הורדה. וראי' דהא רבנן שם קאמרי לר"מ דגם מרבים לרבים מגדולה לקטנה אסור משום ברב עם הדרת מלך והרי בזה אומרים דבר שבקדושה וע"כ דגוף דבר שבקדושה ערכו קל כשאומרים אותו אנשים מועטים וכמו שאמרו חז"ל אין דומה מועטין העושים את המצוה למרובין העושים את המצוה וא"כ גם לר"מ נהי דפליג בזה על רבנן ולית לי' הא דברב עם אבל יחיד אין תפלתו קדושה כמו תפלת הצבור והוי שפיר הורדה אבל כמו בנ"ד לסתום חלק א' מביהכ"נ לבל יתפללו שמה לא מקרי הורדה:

ועוד נראה דגם לפי דברי הבי"ש דמה"ט אוסר ר"מ משום דאין אומרים בו דבר שבקדושה הרי רבנן מתירין אלא דהב"ש כתב דזה מטעם חילול ותמה על מג"א סי' קנ"ג ס"ק כ"ז שהבין ברמ"א שם דמותר להשאיל ולהשכין ביהכ"נ ליחיד אף דליכא חילול וכבר העיר בזה בפמ"ג שם במ"ז ס"ק ו' וע"כ לומר דדעת מג"א דנהי דגם זה מיקרי קצת הורדה מה שאין אומרים בו דבר שבקדושה אבל איסור זה הוא רק בביטול לעולם אבל בביטול לפי שעה שריא ול"ד להורדה מקדושה שמשמש בו אח"כ קדושה קלה וא"כ בשאלה ובמשכנתא דהוי רק לזמן ואח"כ הדרא לרבים שפיר שרי וא"כ גם בנ"ד כיון דהביטול הוי רק לזמן שריא דהא בימות הקיץ יתפללו בכל הביהמ"ד. ובזה יש לסתור ראי' הח"ס דזה לא מיקרי ביטול מהא דב"ב ג' שהי' להם ב' בתי כנסיות דשם הוי רק ביטול תפלה לזמן אבל לסגרו לעולם אסור:

וגם בלא"ה אין ראי' הח"ס מכרעת כל כך דשם כיון דבנו מתחלה ב' בתי כנסיות ע"ד להתפלל בא' בקיץ ובא' בחורף הוי כהתנו ותנאי מועיל אף להורידו מקדושה כל שאינו תשיש בזיון כמ"ש מג"א סי' קנ"א ס"ק י"ד אך בעיקר הדבר יש ראי' להח"ס מדברי הס"ח שמותר להחליף יריעה מס"ת באחרת יפה ממנה משום מצוה יעו"ש הרי דאין בזה משום הורדה מה שמביא היריעה לידי גניזה וגם בתשו' בי"ש שם הרגיש בדברי הס"ח ונדחק מיהו היינו דוקא לצורך מצוה כמו שם להחליפה ביפה אבל זולת זאת ודאי אסור להביא תשיש קדושה לידי גניזה וה"ה סתימת ביהכ"נ וכן כתב בגה"ק הל' ס"ת סי' רע"ד ס"ק ו' גם בי"ש גופא יו"ד ח"ר סי' קל"ח דעתו דלצורך מצוה שרי להביא יריעה לידי גניזה ולא הוי כמו הורדה מקדושה דגם לצורך מצוה אסור יעו"ש וסותר למ"ש באו"ח ס' כ"ד הנ"ל. ובאמת שעפי"ז דרך לצורך מצוה שרי לק"מ מה שהקשה מהא דר"מ דאוסר משום ביטול דבר שבקדושה דשם המכירה לא הוי דבר מצוה ואסור אבל לצורך מצוה באמת מותר אף בלי חילול כמו ביריעה הנ"ל ובנ"ד הוי צורך מצוה כיון דקשה להתפלל בימי החורף מחמת הקור ונדוע דברי הס"ח דמוטב להתפלל בביתו ביחיד מלהתפלל בביהכ"נ בחורף שקר שמה וא"א לכיון יעו"ש ע"כ הדבר פשוט דשרי:

אך היתר זה היא רק אם יהי' חלוקת ביהכ"נ לארכו באופן שהחלק שלא יתפללו שמה לא ישמש כלום ולא מיקרי כ"כ הורדה אבל אם יחלקו לרחבו ודרך החלק שלא יתפללו יכנסו להמקום שמתפללין דרך פתח שבמחיצה זה הוי הורדה מקדושה ממש דאותו חלק נעשה קפנדר' ליכנס דרך שם למקום תפלה ובזה אין להתיר אף דהוי רק לזמן כיון דהורדה גמורה היא שמקודם היו מתפללין שם ועתה נעשה קפנדר' ובאופן כזה אין להתיר רק ע"י מכירת המקום היינו החלק שלא יתפללו כדן מכירת ביהכ"נ ויצא לחולין ובקיץ שיתפללו שמה יתנו בתנאי שבחורף יגללו המחיצות למטה וע"י תנאי שרי כמ"ש מג"א סי' קנ"א ס"ק י"ד דלא הוי תשיש בזיון ואין להאריך יותר בזה:

שו"ת בית שלמה חלק אורח חיים סימן כט

אם שרי לשנות מקום ארון הקודש מצד דרום שנקבע שם בטעות לצד מזרח כדינו

סקאלא. יום א' כ"ג אייר. תרכ"ד לפ"ק. חיים וברכה למשמרת שלום. לכבוד אהובי ידידי הרבני המופלג בתורה ובחסידות ירא ושלם מ' דוד נ"י שו"ב דקהילת באטישאן.

מכתבו הגיעני ערב ש"ק העבר. ועל דבר שאלתו, שבעירכם היה בית המדרש של יחיד שנדר ביתו לבית המדרש וקבע ארון הקודש בצד דרום שלא היה יכול לקבעו באופן אחר וקבע אותו בטעות לדרום, וככה התפללו בו לצד דרום. ואחר כך נמלכו הבעלי בתים של הבית המדרש לסתרו ולבנותו מחדש, וקבעו המזרח כדינא, וקבעו שם ארון הקודש על פי הוראת הרב המו"צ דשם. ועתה קצת מפקפקין עליו, לאשר זכה רוח זה להיות שם ארון הקודש וא"כ יש בזה משום הורדה מקדושה. ורו"מ הביא ראיה להמו"צ מש"ס (מגילה כו, ב) דקאמר רבא דלו תיבותא אותבוה, וא"כ שינו אז ארון הקודש ממקום למקום, אלא על כרחך דבמקום מצוה לא איכפת לן בהורדה מקדושה עכ"ד. ושאל חוות דעתי, זאת תשובתי.

הא ודאי שהורדה מקדושה אסור אף במקום מצוה. וראיה לזה מש"ס (יומא דף יב) דא"ר יוסי שני אינו ראוי לא לכהן גדול ולא לכהן הדיוט כו', כהן הדיוט נמי לא, משום מעלין בקודש ולא מורידין, הרי שאנו מבטלין אותו ממצות עבודה כל ימי חיי הראשון, משום זה. ומה שהביא ראיה ממגילה הנ"ל, לכאורה אדרבה יש להביא משם ראיה איפכא, דהא התוס' (ב"ב ריש כ, סוף ד"ה הוא) כתבו דעל כרחך לא ביטלו הארון שהיה ספר תורה מונח שם ואסור לשנותה לדבר אחר דמעלין בקודש ולא מורידין כו' ע"ש, ומוכח להיפך מדברי רו"מ. אלא שלכאורה דברי התוס' אינם מובנים, דהא הורדה מקדושה אף לפי שעה אסור, כדמוכח בש"ס (מגילה כז, א) וכן כתב הב"ח (א"ח סי' קנד). וא"כ מה הועילו בהא דלא מבטלי ליה. אלא על כרחך דכוונתם דגם בעת ששמו שם הארון היה הספר תורה מונח בו, רק אעפ"כ אם היה מבטלו הוי הורדה, דהוי כאלו נעשה ממנו כותל כמו שכתב בחידושי מהר"מ מלובלין שם, והיינו דבכהאי גוונא שנעשה ממנו מחיצה, אין לו קדושת ארון הקודש, כמו שכתב בהגהת רמ"א (ריש סי' קנד), וזה כוונת המג"א (שם סקי"ד).

וכיון שכן תקשי, דאכתי הוי הורדה מקדושה לפי שעה למקום שהיה שם ארון הקודש ומקום מצוה לא מהני כנ"ל, אלא על כרחך דזה לא איכפת לן. וראיה ברורה עוד לזה, מתשובת הרשב"א (סי' תקפב) וז"ל ראובן היה לו בית סמוך לבית הכנסת לההיכל, ובנה אותו בנין נאה ורצה לערב עם בית הכנסת כדי להרחיב בית הכנסת, ועכבו הצבור בידו, מחמת שהיו מקומות ישיבה שם שירדו ממעלתם כו'. אבל הסכימו הציבור כולם שיעשה כל אותו בית היכל, וכן עשה וכו' ע"ש. ועיין בתשובת צמח צדק (סי' נוך) ועיין בתשובת נודע ביהודה (מה"ת ח"א סי' ח) ביאור תשובת רשב"א זו, ומבואר שם דאחר שעירב ביתו עם הבית הכנסת רצה ראובן ליקח ההיכל ממקום שהיה עד עתה שם, ולקבעו במקום שהיה ביתו, רק שהקהל מיחו בו משום שהמקומות שהיה להם בצד ההיכל יפחתו דמיהן ע"ש. ומשמע דלולא זאת אין מקום למחות, אף שנשתנה מקום ההיכל.

ועל כרחך הטעם הוא דזה לא הוי הורדה מקדושה, כיון דבית הכנסת הוא, וכלל הבית הכנסת לא הורד מקדושתו, ומכל שכן בנידון דידן דודאי כן הוא, ודמי להא דמגילה הנ"ל, וכן משמע מדברי המג"א (סי' מב סק"ג) שכתב דכיון דעכ"פ באותו חתיכת הרצועה יש בה קשר, מה לי במקום זה או במקום זה. הן אמת שמדברי רשב"א הנ"ל, נראה להקל אף בהא דהחמיר המג"א, דהא כאן בא לסלק את ההיכל מכל המקום של הבית הכנסת שמכבר, וליתנו במקום חדש שצירפו לבית הכנסת ואף שעכשיו נעשה בית הכנסת אחד, הא שם גם כן ע"י הקשירה נעשה אחד, ויש ליישב ולחלק. אמנם בהא דמגלה, ובנידון דידן, ודאי אתי שפיר כמו שכתב המג"א להקל, גם בנדון הרצועה, וע"ש באליה רבה מה שכתב בשם זקינו הגאון מהרא"ש, מדרש דויקח מאבני המקום וגו'. וכתבו האחרונים דאין ראיה כל כך משם, ולפע"ד יש לו ראיה מש"ס דמגלה הנ"ל, הרי נתברר טעם אחד להיתר בנידון דידן.

טעם הב' נראה, כיון שבראשונה בטעות קבעוה בכותל דרום, כמו שכתב רו"מ, הא קיי"ל כב"ה (ריש פ"ה דנזיר) ומייתי לה בש"ס בכמה דוכתי דהקדש טעות לא הוי הקדש, אף בקדושת הגוף. א"כ לא חל על המקום ההוא קדושה חמורה כלל, כיון שבטעות היתה. וראיה עוד לזה, דהא כמה פוסקים המתירים לקדור שם שנכתב בטעות ולגנוז, והא ודאי דגניזה, הורדה מקרי, כמו שכתב בתשובת משאת בנימין (סי' נו וסי' נז), ובט"ז (א"ח סי' קנד סק"ז). נהי דקדושת השם יש עליו בכל מקום שהוא, דכל מקום שהוא קדושתו עליו, ועיין בנודע ביהודה (קמא חיו"ד סי' עו). אמנם אעפ"כ ע"י הגניזה הוא מורידו מקדושת ספר תורה כמו שכתב בתשובת מ"ב הנ"ל. אלא ודאי דכיון דבטעות נכתב במקום ההוא

בספר תורה, לא איכפת לך. ועוד ראייה מש"ס (ערכין י, ב) דמכתשת של משה נתפגמה והביאו אומנין ותיקונה, ולא היתה מפטמת כמו שהיתה, נטלו את תיקונה והיתה מפטמת כמו שהיתה ע"ש. וכבר עמדו האחרונים דאיך אפשר ליטול, הא מכתשת כלי שרת הוא, ויש בה משום לא תעשו כן, ע"ש מה שתירצו, ועכ"פ תקשי הא הוי הורדה מקדושה לחתיכה שנתחבר כבר להמכתשת, דהא גניזה הוי הורדה כנ"ל, בפרט דעכשיו אינו ראוי לכלום. אלא ודאי דכיון דבטעות חיברו, דאלו היו יודעין שלא תפטם כבראשונה, לא היו מדביקים אין בו קדושה, ואין בזה משום הורדה מקדושה. טעם הג', דכיון דגם אז ודאי ידעו הקהל שלא יאות למיעבד הכי לקבוע הארון קודש בצד דרום ולהתפלל לצד דרום, רק שסברו שכיון שאי אפשר לקבוע לצד מזרח העולם, יש לקבעו יותר לצד דרום, ודאי שהיה דעתם שאם יוכלו אחר כך לבנות הבית המדרש הזה מחדש, יבנוהו על דרך שיוכל לקבעו כדינא, ולהתפלל לצד שמתפללין בו כל ישראל, וא"כ עכשיו שבנו כן, אין בזה משום הורדה מקדושה כמו שכתב הט"ז (סי' קנד סק"ז) לענין הארון שאחר גזירת הריקים ימ"ש ע"ש. טעם הרביעי, דהא כתב בתשובת משאת בנימין (סי' לג) דבני העיר שסותרו בית הכנסת ישו ובנו במקומו בית הכנסת חדש דפקע קדושה מהראשונה וחל על החדשה, וע"ש בטעמו. וכן הסכים המג"א (סי' קנג סק"ז). ואף שכתב המשאת בנימין דזהו דוקא אם סותרו הישנה על פי ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר. הא מבואר בהגהת רמ"א (שם סט"ז) דכל שז' טובי העיר עושין כן בפירסום, מקרי במעמד אנשי העיר ואינם צריכים לומר הן או לאו. ועוד דבית המדרש דידן דמי לבית הכנסת של טרסיים, וכיון שמיוחד לאנשים המתפללים בו, כל שהסכימו כולם סגי. ועיין בחידושי הרשב"א וריטב"א ור"ן (פרק בני העיר). ומשום הכי אף דעירכם ודאי הוי כרך, מ"מ בית המדרש דנידון דידן הוי כבית הכנסת של טרסיים ושפיר מזדבנא, ובפרט לדברי המשאת בנימין שם, דבכהאי גוונא אף בכרכים מצי לאפקועי קדושתה. ועי' במג"א (סקט"ז). וגם י"ל דלא קאמר המשאת בנימין דבעינן דוקא בהסכמת ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר, אלא משום דשם התיר להוציא האבנים והעצים לחולין.

ואף שסיים המשאת בנימין שם דאין כח ביד ז' טובי העיר בלא דעת אנשי העיר להפקיע מקדושתיה, רק עילוי לקדושה חמורה. י"ל דאזיל לשיטת המחמירין (בסי' קנג ס"ד). אבל לפי מה שהכריע המ"א (שם בסק"ד) להקל, מלשון הרמב"ם, די בקדושה כיוצא בה. וא"כ שפיר נפקע קדושה הראשונה ע"י מה שבנו עכשיו אחרת. וגם יש לצרף קצת דעת בעל המאור שסובר דכל היכא דמעמידין בקדושתו אין צריכים עילוי, וכיון שמעמידין עכ"פ כללות בית המדרש בקדושתו, י"ל דסגי בהכי. מכל הלין טעמי שפיר הורה הרב המו"צ להעמיד עכשיו בבית המדרש החדש במקום הראוי. ומחמת שאיני במזג הבריאות, לא יכולתי לעיין בספרי האחרונים מזה. וכתבתי את הנלע"ד בהשקפה ראשונה, ושלום כנפשו ונפש הדו"ש באהבה.

שלמה במוהר"י זללה"ה חופ"ק הנ"ל

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת שבת פרק יב

א"ר אימי [שמות כו ל] והקמות את המשכן כמשפטו. וכי יש משפט לעצים. אלא אי זהו קרש זכה להינתן בצפון ינתן בצפון בדרום ינתן בדרום. אילין דר' הושעיה ודבר פזי הוון שאלין בשלמיה דנשיא בכל יום. והוון אילין דרבי הושעיה עלין קדמאי ונפקין קדמאי. אזלין אילין דבר פזי ואיתחתנות בנשיאותא. אתון בעיין מיעול קדמאי. איתתאלת לרבי אימי. אמר לון רבי אימי והקמות את המשכן כמשפטו. וכי יש משפט לעצים. אלא אי זהו קרש זכה להינתן בצפון ינתן בצפון. בדרום ינתן בדרום.

משך חכמה שמות פרישת תרומה פרק כו פסוק כא

וארבעים אדניהם כסף. יתכן דאמר בירושלמי שבת פרק יב (הלכה ג) דקרש שזכה להנתן בצפון וכו'. רואים אנו דצפון קדוש יותר מדרום, ואדנים שהיו לצפון מוכרחים להיות בצפון ואינם רשאים לשנותם לדרום, משום דאין מורידים בקדש כדיליף מ"ויקם המשכן ואת אדניו", אבל בדרום כתיב (פסוק יט) "אדני כסף", משום דרשאי לשנותם לצפון דמעלין בקודש.

ביכורי יעקב סימן תרל סט"ו

בדין מחיצות. במהרי"ל כתב שהמהר"ש הי' מסמן מחיצות הסוכה כדי לראות סדר עמידתן שלא ישנה משנה לשנה. וכן הוא בירושלמי, והקמות את המשכן כמשפטו. וכי יש משפט לקרשים, אלא קרש שזכה ליתן בצפון ינתן לעולם בצפון, ע"ש. והפוסקים לא הביאוהו, גם לא ראיתי מי שחש לזה. ובאו"ח (סי' ח') לענין ציצית, הביא המג"א (סק"ו) בשם של"ה שיש שנהגו לעשות סימן בטלית, שאותן ציצית שהם לפניו יהיו לעולם כן מטעם הירושלמי הנ"ל. אבל בשם הכתבים כתב שהאר"י ז"ל לא הקפיד על זה. ולפענ"ד נראה שאינו דומה כלל להירושלמי. דבשלמא שם לצפון יש קדושה יותר, שק"ק נשחטין בצפון דוקא ושלחן בצפון, וכן לדרום יש קדושה שמנורה בדרום, לכן אין מורידין מקדושה. אבל בציצית וברוחות הסוכה אין קדושה לאחת יותר מלחברתה, לכן אין מקפידין לסמן:

שו"ת תשב"ץ חלק ב סימן קו

שאלת ראובן הקדיש ספר תורה לבית הכנסת ונהגו זמן מרוב' לקרו' בו כשאר הספרים שהיו בבית הכנס' מדי שבת בשבתו אחר שהוגה על ידי מומחה ועתה קם אחד מהקהל והוא מעכב על ידם ושאלתם אם הרשו' בידו או לא:
תשובה מן הדין אין לו לעכב בזה כיון שנהגו להוציאו וזכה ליטול משמרתו כשאר הספר' וזה דין תורה כדאמר בירו' דהוריו' (פ"ג ה"ה) ובפרק הבונה והקמו' את המשכן כמשפטו וכי יש משפט לעצים אלא קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון לעולם וכן בדרום ינתן בדרום לעולם ולפיכך היו רושמי' הקרשים כדי שלא יתחלפו. ומכאן למדנו שהכתיבה בשבת היא אב מלאכה לפי שהית' במשכן. והוא הדין בזה שכיון שזכה שיקראו בו כשאר הספרים זכה בו מן הדין לעולם. וכן מי שהוחזק לתלו' עששית בביהכ"נ אין לסלקו מחזקתו מטעם הזה. וגם יש לחוש לפגמו של ספר תורה שאם לא יקראו בו יאמרו שהוא פסול ואסור. וכדאמר בפ' בא לו כהן גדול (ע' ע"א) והביאו הרי"ף ז"ל בפ' בתרא דמגילה ובעשור שבחומש קורא אותה על פה. ופרכינן אמאי וניתי ספר תורה אחרינו ונקרי ביה ומהדרין ר"ה בר יהודה אמר משו' פגמו של ראשון פי' שאם יקרא אחד בספר אחר ואח"כ יקרא בספר אחר יאמרו הרואים ספר ראשון היה פסול על כן חזר וקרא בספר אחר. וכ"ש שאם יעמוד הספר בארון לעולם ולא יקראו בו אין לך פגם יותר מזה. על כן אסור לעכב על יד הרוצי' שיקראו בו לפי שמצוה היא לקרות בו אם מפני שזכה בו מן הדין אם מפני חשש פגמו. וכל המעכב אותם מלקרו' בו אם כשר הוא המעכב את הרבים מלעשו' מצוה. והמעכב את הרבים מלעשו' מצוה אמרו בירושלמי דמשקין (פ"ג ה"א) שהוא צריך נדוי וכן כ' הרמב"ם בה' תלמוד תורה. (פ"ו הי"ד):

ערוך השולחן אורח חיים סימן ח

סעיף י

יש שמקפידים שהציצת שהם לפניו לא יהיו לעולם לאחוריו והיינו דעיקר מצות ציצית הוא שיהיו שני ציצת לפניו ושנים לאחוריו כדי שיהיה מסובב במצות [טור] ונראה דזהו לעיכובא דהא על ארבע כנפות כסותך כתיב [דברים כב, יד] והכנפות הם שתיים לפניהם ושתיים לאחריהם ולזה יש מקפידים שאותם שלפניו לא יהיו לעולם לאחוריו משום דלפניו הוי יותר חשיבות וזהו כענין מעלין בקדש ולא מורידין ולכן מניחין חתיכת משי או שאר דבר על הטלית לצד מעלה ואצלינו עושים זה שתופרים חתיכה תחת ראש הטלית שלא יתקלקל מפני הזיעה וממילא שיש היכר צד מעלה וצד מטה ונראה שבזמן הקדמון לא עשו כן שהרי כתבו על האר"י ז"ל [מג"א סק"ו] שלא היה מקפיד לשום הטלית תמיד על צד אחד כלומר לפעמים היה צד פנים צד זה ולפעמים הצד האחר ואם היה אצלו חתיכה תפורה תחת ראש הטלית לא היה באפשרו לעשות כן שהרי היה החתיכה התפורה לצד חוץ ויש שכתבו שגם על צד מעלה ומטה לא היה מקפיד וממילא דלפעמים השלפניו היה של אחוריו [שם בשם כונות] ויש נוהגים לשום צד ימין הטלית על כתף השמאלי [שם] כדי שיהא מסובב יפה ואין המנהג כן וגם יש שעושים עטרה של כסף בראש הטלית המונח על הראש ואינו כדאי דבזה נראה דהעיקר הוא מה שעל הראש ובאמת העיקר הוא מה שעל הגוף ולכן יש נוהגים מטעם זה לשום גם עטרה של כסף באמצע הטלית [עי' בארצה"ח] אבל גם זה אינו כדאי ורבים וגדולים מונעים א"ע מזה וכן נכון לעשות שלא יהיה בהטלית רק צמר ומה לכסף וזהב בטלית [והאר"י ז"ל ודאי לא עשה כן דא"כ לא היה אפשר להפכו]:

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן כח

ועוד נ"ל דאפילו להכ"מ באותן הקהלות היינו לבנות בהכ"נ חדשה במקום שלא הי' בהכ"נ מעולם אבל אחר שבנו במקום בהכ"נ הישנה אין לשנות, דהרי איתא בפסיקתא 1 והקמות את המשכן כמשפטו אשר הראת בהר וכי יש משפט לקרשים אלא קרש שזכה להנתן בצפון לא ישתנה לתנו לדרום, ומכאן פסק מהרי"ל ללמוד מזה לנסרים שעושים מהם סוכת מצוה 2 ונ"ל אע"פ שמוסיפים על העיר ועל העזרות [כשבועות י"ד ע"א] וממילא ישתנו הענינים מ"מ לא ישתנה הניתן בצפון לתנו בדרום והניתן באמצע להסיע ממקום, שהרי בית שני היה גדול מבית ראשון [כב"ב ג' ע"א] ואפ"ה לא נשתנו העמדת הכלים מזבחה ומנורה ושולחן לא נשתנו מן האמצע, אע"פ לפי ערך הבנין של עכשיו יהיה האמצע להלאה מהאמצע שהיה בבהכ"נ הישנה מ"מ אותו בהכ"נ זכה להיות בימה שלה באמצעה כמו קרש שזכה בדרום וכו', והכלל החדש אסור מן התורה בכל מקום ופר"מ מקומו מוזכר לו לטובה למחות בחזקת יד להעמיד הדביר על מכונו וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום, ואחתום בברכה א"נ דש"ת פ"ב יום ג' ז' אדר תק"צ לפ"ק: משה"ק סופר מפפד"מ

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן מז

עכ"פ איך שנימא בטעם קדושת המקום של בית הכנסת אין זה במקום הארון שמקום הארון אין בו קדושת הארון אלא קדושת ביהכ"נ וליכא בזה משום שינוי קדושה וא"כ אף בלא מכירה דזט"ה במעמד אנשי העיר היו רשאים לשנות. אך שיש מקום לאסור אף בלא שינוי קדושה מהא דקרש שזכה להנתן בצפון לעולם בצפון שהביא המג"א סימן ח' סק"ו שאף שהקדושה דכל הרוחות היתה שוה מ"מ היה אסור לשנות, וא"כ ה"נ אולי אותו המקום שזכה שיהיה עליו הארון יש להיות עליו לעולם. אבל כיון שיש צורך בזה כמו להגדיל ביהכ"נ או אפילו לנוי בעלמא מסתבר שיש להתיר, דהא אף להמקפידין בטלית שיהיה תמיד צד שהיה למעלה למעלה, מודים שאם נקרע למעלה ורוצה להפוך ממטה למעלה מותר כדאיתא בסדור הגר"י יעבץ, ופשוט שהוא אף בלא נקרע ממש שאין ראוי ללבישה אלא שאינו נוי כ"כ כשיהיה צד הקרוע למעלה או אף כשיתקנו בטלית אינו נוי כ"כ למעלה רשאי לשנות ולכן גם הכא כיון שיש צורך בזה אף רק צורך נוי בעלמא נמי רשאיין.

וטוב להחמיר בשביל זה למכור המקום לאלו הרוצים שיהיה המקום פנוי או לאלו הרוצים לשבת שם דאף שזכה המקום שיהיה עליו הארון לא עדיף מעצם ביהכ"נ שזכה שיהיה שם ביהכ"נ ואיכא בו גם טעם זה ומ"מ נמכר ונתחללה קדושתו על המעות אלמא דמועיל החלול והמכירה על המעות גם שלא ליאסר מדין זה דזכה, לכן גם הכא יכולין למכור ע"פ זט"ה שהם הגבאים ואף בלא מעמד כל בני הכנסת. והמעות יש לסמוך בזה שהוא רק לחומרא בעלמא אהיש מתירין בסימן קנ"ג סעיף ד' שמותר להשתמש בהם גם לקדושה אחרת כיוצא בה שהוא לצורך תיקון ביהכ"נ שהוא אף לצורך תיקון מקום החדש להארון. ואם צריכין גם לקדושה יתירתא כמו לתקן הארון גופיה ולתקן ס"ת, טוב יותר לעשות זה בדמים אלו מצד מהיות טוב להחמיר גם בזה כהיש אוסרין לקדושה כיוצא בה. ידידו מוקירו ומברכו בחג כשר ושמח, משה פיינשטיין.

שו"ת באר משה (שטרן) חלק ה סימן ג

(ב) הנה דברי הירושלמי אלו, הם במס' שבת (פי"ב ה"ג) דאמרינן התם שהיו רושמין הקרשים שלא יתחלפו מבדרום לצפון ומצפון לדרום ופריך הירושלמי ויחליף (למה הרושם יחליף מרוח זה לרוח זה) ומשני א"ר אימי והקמות את המשכן כמשפט וכי יש משפט לעצים (דמשפט כראוי וקשיא וכי עץ אחד ראוי יותר מחבירו) אלא איזהו קרש זכה להנתן בצפון (ופי' כמשפטו, כסדרו הראשון כן תעשה כל הימים) ינתן בצפון (ששם השולחן) בדרום ינתן בדרום (ששם המנורה). העתקתי לשון הפנ"מ, ומדבריו מובן דבלא טעמא אין אומרים שזכה לצפון ינתן בצפון אלא לפי שבצפון הי' השולחן ובדרום הי' המנורה. אבל מספר טוב ירושלים (על הגליון הירושלמי) מפורש דבצפון איכא טעמא לפי שקדשי קדשים שחיטתן בצפון וצד צפון חשיב יותר משאר הצדדים וע"כ נתקשה בדבר דלמה לי מקרא כמשפט תפק"ל משום מעלין בקודש ואין מורידין. אבל אינו מובן כלל דנהי' צפון חשוב משאר רוחות אבל לדרום מה חשיבותו ובירושלמי אמרו "בדרום ינתן בדרום", וכן מצאתי שהקשה בתשו' אמרי אש (או"ח סי' ז), וע"כ צ"ל כהפני משה

דברום איכא המנורה ולצפון אין אנו צריכין לומר ששם השלחן רק רוח צפונית חשוב יותר משאר רוחות כי שם ק"ק נשחטין, וכ"כ רש"י (מנחות צ"ט ב' ד"ה המכניסין עומדין בצפון) פרש"י דהכי שפיר מילתא דאותן המסדרין יהיו בצפון דקדושת צפון חמירא, וכמו שכ' בבכורי יעקב (סי' תר"ל הנ"ל), וכ"כ רש"י בסוף סוכה (דף נ"ו א' במשנה) כמו שכ' בתשו' אמרי אש הנ"ל. ופלא שרש"י (זבחים נ"ה ד"ה וחד להכשיר) כ' דאין לצפון קדושה יותר משאר רוחות רק קביעת מקום בעלמא עיי"ש, ועיין גי' הצ"ק עה"ג ולפי דבריו דברי רש"י אינם סותרים ועולים כהוגן ואחר חיפוש בספרים מצאתי קצת מדברי בתשו' אמרי יושר (ח"א סי' ע"ט). ובעיקר קושי' הטוב ירושלים תפק"ל משום מעלין בקודש, לענ"ד פשוט דלא מצינו דין מעלין אלא כשמשתמש בעצמו לדבר שבקדושה אבל מחמת שהי' אצל או במקום קדושה לא שייך מעלין בקודש אלא מפני דין קרש שזכה להינתן בצפון כנ"ל פשוט, אח"כ מצאתי שככל דברי כ' בס' תו"ח (או"ח סי' מ"ב).

אבל באמת פלא על הבכ"ע (סי' תר"ל הנ"ל) דבודאי בטלית גדול יש לחלק העליון משפט, דכיון שזכה למעלה בראש אצל תפילין, משפטו להיות תמיד למעלה אצל התפילין, כמו אצל השלחן בצפון ואצל המנורה שבדרום, ולפי דברי הטוב ירושלים והבכ"י שלצפון יש חשיבות אגב דק"ק שחיתתן בצפון והלא ראש האברים הוא הראש ומהאי טעמא בשעת רחיצה הדין לרחוץ הראש תחילה, וכן בתפילין בתפילין של ראש הן ד' פרשיות כל פרשה ופרשה בפנ"ע, משא"כ ביד הן הכל ביחד, וא"כ דין הראש כמו צד צפון בביהמ"ק. לפי"ז בודאי מסתבר שבטלית גדול יקשור הב' ציציות שלפניו מתחלה ומסתבר שהימין תחלה ואח"כ של השמאל כי הימין חשוב כמפורש בשו"ע (סי' ב'). ולפי"ז י"ל דגם בטלית קטן הדין נותן שיקשור הציצית שלפניו מתחלה דהלא הרצועות של ראש תלוין לפניו כמו הציצית, ומפורש בפוסקים שהרצועה הימנית יהי' תלויה עד המילה והשמאלית עד הטבור (עיין בטור סי' כ"ז בשם י"א ובשו"ע סי' כ"ז סי"א ובמפרשים שם), ועפ"י יסוד הזוה"ק יהי' הרצועה הימנית עד טיבורא והשמאלית עד החזה היינו עד לבו (עיין בכה"ג סי' כ"ה אות ס"ט). וחי' דהמהרי"ל הקפיד אפילו בדופני הסוכה שדופן שזכה בצפון ינתן בצפון וכן כל הרוחות ופלא למה הקפיד ע"ז. ואפשר שהמהרי"ל שבודאי ישן בסוכתו ומטתו הי' מונחת בין צפון לדרום (עיין במס' ברכות ה' ב' ושו"ע סי' ג' ס"ו וסי' ר"מ סי"ז ובמפרשים שם) וגם הי' מתפלל בתוכה והתפלל למזרח, היה הצדדים מזרח וצד צפון ודרום שראשו הי' מונח מקודש אצלו (ואפשר שבסוכה אין לדקדק ע"ז וצ"ת) או טעמים כמוסים אחרים שבנה סוכתו בבחינת לעומת סוכת דוד הנופלת ובכל צד וצד כוון כוונות נוראות שטח עינינו מלראות ולבנו אטום מלהבין, וע"כ החמיר שלא לשנות קרשי הסוכה מצפון לדרום וכיוצ"ב והבן.

ושמעתי אומרים שגם במזוזה שניתן בפתח זה יתנו לפתח זה ולא יחליפו אותה כשלוקחין אותה לבדוק מפתח לפתח אלא פתח שזכה במזוזה זו ינתן בפתח זה. ולא אאמין שיצא מפי רב מוחזק בהוראה, ואם יצא הדברים תמוהים הם ואין לפסק יסוד ושורש בהוראה, מה שיצא מפי מהרי"ל בודאי טוב ונכון וחוב קדוש עלינו לקיים גם אם איננו מבינים הוראתו, כי מי לנו גדול כהמהרי"ל, שכל פסקיו ומנהגיו מיוסדים בהררי קודש, אבל הבו דלא להוסיף עליו. ואפשר שהשומע שמע וטעה, דמזוזה שהי' על פתח הבית שחייב מדאורייתא לא יתנו על פתח שאינו חייב מדאורייתא כמו פתח בלא דלת וכיוצ"ב שיש מחלוקת הפוסקים עיין יו"ד סי' רפ"ו סי"י וסט"ו, ובכה"ג מסתבר ההוראה ששמע.

ערוך השולחן אורח חיים סימן קנד

סעיף ז

העזרות של בהכ"נ אין להם דין קדושת בהכ"נ אפילו מתפללין בהם באקראי אבל אם מתפללין שם תמיד יש עליה קדושת בהכ"נ וכן בהכ"נ של נשים יש עליה קדושת בהכ"נ כיון שהנשים מתפללות שם ודבר פשוט שהחצר שסביב בהכ"נ או גן שסביב בהכ"נ או פרדס או איצטבאות שסביב בהכ"נ אין בהם שום קדושה אפילו פתוחים לבהכ"נ ומ"מ לא ישתמשו שם דבר של בזיון וכן אסור לכבס מטפחות של ס"ת במי רגלים מפני הכבוד:

חכמת אדם שער איסור והיתר כלל פו אות טו

הסותר אפילו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח ומן המקדש לוקה שנאמר כי את מזבחותם תתוצון וגו' (שמות ל"ד, י"ג) לא תעשון כן וגו' (דברים י"ב, ד') ולכן אסור לנתוץ אבן אחת מבית הכנסת ובית המדרש דרך השחתה אבל דרך תיקון מותר (וראיה מבבא בתרא דף ד' עמוד א' דבבא בן בוטא נתן עצה להורדוס לסתור בית המקדש ולבנותו) ונראה לי דאסור לסתור כותל בית הכנסת לעשות חלונות לעזרת נשים דעזרת נשים אין בו קדושת בית הכנסת כלל ואם כן אף שאינו דרך השחתה מכל מקום אסור מדרבנן:

שו"ת דברי חיים אורח חיים חלק ב סימן יד

להרב וכו' מו"ה יקותיאל אבד"ק הורובשוב ולהנגידים ראשי הקהל דשם:

שאלה בקהילה גדולה אשר ראו תיוהא בבית הכנסת דאנשים והוצרכו לסותרו וגם כופינהו משרי המדינה לסותרו וניתן פלאהן חדש לבנותו באופן שמצד אחד נשאר מקום פנוי הרבה ורצו איזה אנשים לספחו בעמודים ובתחבולות שיהי משמש לבית הכנסת דאנשים ויהדר בזה הידור בית הכנסת ויש איזה כתות שרוצים לבנות על מקום זה בית הכנסת של נשים:

תשובה הנה בדברי האחרונים אין הפנאי מסכים עמדי לעיין בדבריהם ובפרט כי אצטרך להאריך למאוד ולפעמים בסתירת דבריהם ולזה באתי רק לבאר מש"ס וראשונים ובעלי השו"ע ז"ל:

הנה בגמרא מגילה ריש פ"ד [כ"ה ע"ב] איתא וז"ל המשנה בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמיה בית הכנסת בית הכנסת לוקחין תיבה כו' ובזה יש שלשה שיטות:

הרמב"ן ז"ל כתב דבית הכנסת אין בו משום קדושה ורק משום ביזוי מצוה והובא בר"ן שם וז"ל [הקשה הרמב"ן ז"ל כיון דבעי מידי דתתפקע ב' קדושתו כו' ועוד הקשה כיון דשמעתין מוכח דבית הכנסת יש בו קדושה כו' האיך נמכר כו'] ותירץ ז"ל דבית הכנסת עשו אותה כתשמישי מצוה כסוכה ולולב שנוזקין לאחור מצותן ובזמן מצוה יש בהם קדושה של כבוד כדאמרינן התם אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה ואמרינן נמי דנוי סוכה אסור להסתפק מהם כל שבעה ואבוהון דכולהו דם כו' ולפיכך בית הכנסת כל זמן שבני העיר רוצים בו נהגים בו קדושה ואפילו בהרבנו שעדיין לא עבר זמן מצותו וראוי לחזור ולבנותו הלכך כשמכרוהו ז' טובי העיר שלא במעמד אנשי העיר אין בני העיר רוצים מן הסתם שתכחש מצותו לגמרי אלא שתחול קדושת בית הכנסת על הדמים אבל כשנמלכו בני העיר למוכרו ולשתות בו אפילו שכר שרי לפי שעבר זמן מצותו ונפקע קדושתו ממנו כסוכה ולולב לאחר זמנו עכ"ל והרשב"א ז"ל הביאו בלי חולק:

אך הר"ן ז"ל כתב לחלק ופירש הוא ז"ל דבית הכנסת קדושה יש בו וז"ל שם ואין דבריו ברורים אצלי כו' לפיכך נראה לי דבית הכנסת ודכוותיה כיון שעיקרו עשוי לומר בו דבר שבקדושה הטילו בו חכמים קדושה מדבריהם ואפילו התנו עליו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אי אפשר שתפקע קדושתו בכדי מפני כבוד הקדושה שיש בו כו' הלכך בין שמכרו ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר או שלא במעמד אנשי העיר לעולם דמים נתפסים בקדושת בית הכנסת ומפקע קדושתיהו גבייהו אלא דז' טובי העיר לחודייהו לא מצו לאפקועי ההוא קדושת דמים אף על גב דאיקלישא עכ"ל:

והנה כל זמן שלא מכרוהו לכולי עלמא אסור להורידו מקדושתו דזה ילפינן מקרא דמעלין בקודש כמבואר ברש"י ז"ל במתני' [שם ד"ה אבל] ואפילו לטעם הרמב"ן ז"ל שכן כתב בהדיא דאפילו אין מתפללין בו והוא חרוב עדיין נקרא זמן מצותו ואם כן בודאי אסור להורידו מקדושתו ואפילו קרקע פנוי בלא אהל קנה קדושה או מצוה לדברי הרמב"ן ז"ל דכן איתא במתני' רחובה והיינו מקום פנוי לא בית הכנסת יעוין בתוס' ור"ן ואפילו הכי לתנא קמא קבעי לקדושה המקום פנוי וכן אמרו בפירוש [שם כ"ז ע"ב] קדשתיהו לכלהו שבילי דנהרדעא הרי דאם הוא דבר קבוע בקדושה לכולי עלמא אפילו קרקע קנה קדושה או מצוה ואסור להורידו מקדושתו:

ואם כן לעשות מבית הכנסת דאנשים בית הכנסת דנשים הוי הורדה מקדושה חמורה אחד דאין דומה כבודלו בית הכנסת דאנשים כידוע לכל מבין בחוש וגם יש הרבה דברים דברי קדושה שקבועים דוקא בעזרת אנשים ולא בעזרת נשים כמו תקיעת שופר דקדושתו כעין פנים דקודש הקדשים כמבואר בראש השנה [כ"ו ע"א] ונשים אין חייבים כלל בתקיעת שופר וכן הלל ולולב ושמחה שהוא קבוע בעזרת אנשים ולא בעזרת נשים שפטורים המה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא וכן קריאת מגילה לכמה פוסקים נשים אינם חייבים בקריאה וכן נר חנוכה בבית הכנסת לפרסומי ניסא

הוא רק בעזרת אנשים וקריאת ארבע פרשיות דארבע פרשיות נשים פטורות ועוד הרבה דברי קדושה שאין עושין בעזרת נשים ואין חייבין בו כלל ולכן בודאי אין משנין וכן כתבו כמעט כל האחרונים וגם בדורותינו ראיתי כמה תשובות שאסור להוריד מעזרת אנשים לעזרת נשים ולא פלפלו רק באיזו אופן להתיר וגם אנכי בעניותי מן המנויים לזו והגאון ר' יצחק מאיר נ"י כתב דרכו בזהלח אבל לא ראיתי מאן שהתיר בלא מכירה על כל פנים: והנה לכאורה מוכח ממתניתין איפכא דאיתא שם במגילה כ"ז ע"ב וז"ל אין מוכרין את של רבים ליחיד מפני שמורידין אותו מקדושתו דברי רבי מאיר אמרו לו אם כן אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה עכ"ל אלמא דלרבנן דקיימא לן כוותיהו מותרים מרבים ליחיד אפילו שלא יאמרו דברים הנאמרים בעשרה בבית הכנסת של יחיד סבירא להו לרבנן דזה לא מיקרי הורדה כמבואר בתשובתם לרבי מאיר אם כן אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה אלמא דאין זה הורדה והכא נמי לכאורה י"ל דאין זה הורדה:

אך באמת אין ראיה כלל משם דהא באמת רבנן סבירא להו דאפילו מעיר גדולה לקטנה הוי הורדה ורק דלא חיישינן לזה דהלוקח מותר לעשות מה שירצה כדמפרש רש"י ז"ל שם וז"ל ורבנן אמרו אי איכא למיחוש בין רב למעט הכי נמי איכא למיחוש משום ברב עם הדרת מלך ולא משכחת מכירה בבית הכנסת אלא לא חיישינן דכיון דשקל דמי ומעלה להו בקדושה מעולה כל דבעי לוקח עביד חוץ מד' דברים כדקתני סיפא עכ"ל אלמא דרבנן מתירין רק משום מכירה אבל בלא מכירה אפילו מעיר גדולה לקטנה הוי הורדה ואם כן בשלא מכרו לכולי עלמא אסור לעשות מבית הכנסת דאנשים בית הכנסת דנשים ואדרבא משם ראיה דודאי אסור לשנות מבית הכנסת דאנשים לנשים דאפילו מעיר גדולה לקטנה הוי הורדה לרבנן דקיימא לן כוותיהו וזה נכון מאוד ודבר פשוט הוא לא יכחישנה מי שיש בו ריח תורה: ואין לומר דמשום הכי שרי דהא הוא מקום פנוי ואם לא יבנו בית הכנסת דנשים יהי מקום פנוי לגמרי זה אינו כלל דכלל אמרו בש"ס [מנחות ל"ב ע"א] דאין מורידין מקדושה חמורה לקלה ומסתמא אפילו באין משמש עתה בקדושתו רק עומד פנוי אין מורידין דכלל אמרו מטפחת לא יעשו כו' [עי' מגילה כ"ז ע"א] וראיה ברורה מהא דאין עושין מספר שבלה מזוזה משום שאין מורידין [מנחות שם] הרי שהספר הולך לאיבוד אפילו הכי אין מורידין מקדושתו וכן כתב בהדיא הפני יהושע בחידושו בפרק בני העיר [כ"ו ע"א ברש"י ד"ה אבל] ומה שכתב במבי"ט [ח"ג סי' קמ"ג] דאם אין מתפללין מותר להוריד יעיין שם דאיירי במקום שהשכירו הבית המדרש לדירה ובאופן שכבר נפקע קדושתו יעיי"ש בהדיא ואם כן בלא מכירה ודאי אסור לעשות על המקום פנוי עזרת נשים וגם כאן בלאו הכי אין רצון הבעלי בתים החולקים רק לעשות בו עמודים ספוחים לבית הכנסת והוא הידור לבית הכנסת דאנשים גופא ודאי לא שרי לבנות במקומו עזרת נשים ועיין בתשובות מהר"ם מלובלין [סי' נ"ט] שכתב בהדיא דעיקר קדושה הוא עזרת אנשים יעיי"ש ואם כן בלא מכירה אסור לשנות:

והנה למכרו נראה לי גם כן דאסור חזא דבעלי הבתים מוחין ואם הרוב מוחין בודאי אסור כמבואר בכנסת הגדולה הביאו המג"א ז"ל [סי' קנ"ג ס"ק כ"ט] אך בלאו הכי הא הוי של כרכין דאסור למכור והא דהתירו הר"מ מלובלין [סי' נ"ט] ומשאת בנימין [סי' ל"ג] והפני יהושע ז"ל [ח"א סי' ז'] הוא משום דמסתמא ניחא ליה ובנידון דידן מי ידעינן דלא ניחא להו לעשות כסברת בעלי בתים החולקין לספחו לעזרת אנשים:

גם הסברא שכתב המג"א [ס"ק ל"ז בשם המשאת בנימין] משום דעל דעת אנשי הקהל נותנין כמו שאמר רב אשי בגמרא [מגילה כ"ו ע"א] זה ליתא דזה לא הו' רק בזמנא דהיו הממונים ראשי הקהל ממונים מפי הד' ארצות ורבני הארצות המשגיחים על התנהגותן לא כן עתה אשר בעונותינו הרבים רוב מנהיגי העיירות על פי ערכאות כידוע לא על דעת זה נדבו הנותנים וגם לפי שיטת הרשב"א ז"ל [בריש פרק ד' דמגילה] הטעם כיון דנתנוהו לרבים מעלמא הוי כהקדש וכן כתב התוספות יום טוב [שם במשנה ד"ה ביהכ"נ] וא"כ לא שייך טעם זה כלל דלפי זה צריך לומר מה דאמר רב אשי בגמרא כ"ו ע"א וז"ל האי בי כנישתא דמתא מחסיא אף על גב דמעלמא אתי לה כיון דאדעתא דידי קאתי אי בעינא מזדבנינא לה עכ"ל הטעם דכל המקומות ה' לדעת רב אשי אבל ודאי לא שייך זה במנהגים שלנו כידוע וגם כיון שהרב הקדוש המגיד אמר דעתו שלא ישנה לעזרת נשים מסתמא כוונת הנותנים על דעתו הגדול שיהי' אז לא על דעת המנהיגים ולכן בודאי אסור לשנות מקום זה לעזרת נשים:

ולענין ארון הקודש נהי דקנה הקרקע לקדושת ארון אולם באמת אם הי' רק ארון הקודש עומד אצל הכותל לא שייך בזה אין מורידין דכבר כתב המהר"מ מפאדווא וז"ל בסי' ס"ה דיש לומר דאסור לנתוץ דוקא דבר מחובר כמו לנתוץ אבן מן המזבח שמחובר הוא ולא בתלוש עכ"ל וכולם הקשו עליו הרבה דבעצים נמי שייך לא תעשון כן [עי' במכות כ"ב ע"ב] ואני ביארתי דבריו באריכות בתשובה אחתלט ואין להאריך רק בקצרה דבדבר תלוש לא שייך לא תעשון אם נשאר בקדושה ולכן מותר ליקח מבית הכנסת זה לזה וכיון דלא שייך לא תעשון כן ומותר ליקח מבית הכנסת זה למקום בית הכנסת אחר ככה נמי אין שייך אין מורידין כיון דארון הקודש מותר ליקח משם ולתנו למקום אחר דהוי תלוש הקרקע לא זכה בזה הקדושה:

ואפילו היה מחובר בקרקע מכל מקום כיון דלתקן אין איסור לנתוץ והכא אם לתיקון הוא שיעמוד הארון הקדוש שם במקום שנראה יפה עכשיו יכול לקחנו ולקבוע במקום שרוצין עכשיו ולא שייך כאן המקום זכה שיעמוד הארון שם כיון דבתלוש לא שייך זכיה כמבואר במוהר"מ מפאדווא הנ"ל וזה הוי כמו תלוש דמותר להסיר חיבורו לצורך תיקון מה שאין כן קרש הוי קבוע ממשם ואפילו הי' הארון הקדוש בתוך הכותל וי"ל שאותו אויר הארון זכה שיהי' שם ארון הקדוש וספרים זה אינו כלל כיון דהכותל אינו בעולם כלל ובאוויר לא שייך כלל קדושה דאיא בזה מחלוקת בשו"ע [סוף סי' קנ"א ועיין לעיל בה"א או"ח סי' ג'] ומכל מקום בכהאי גוונא כולי עלמא מודים דלא שייך קדושה ומותר לשנות מקום הארון ויש ראיות הרבה מתשובת הרא"ש והרשב"א ז"ל אך אין צריך כלל לראיה וליתר שאת יתנו גם במקום שהי' הארון הקדוש מקודם (יתנו) מקום להניח איזה ספר [וע"ע לקמן ח"ב אה"ע סוף סי' קל"ה]:

שו"ת יביע אומר חלק י - אורח חיים סימן טו

בעזה"י, ירושלים ט"ו באב תשמ"ג לפ"ק.

לכבוד ידידי הרה"ג מזכה הרבים, רב הפעלים לתורה ולתעודה, אוצר כלי חמדה, מתון ומסיק שמעתא אליבא דהלכתא, מהר"ר זלמן דרוק שליט"א.

אודות שאלתו שבהיות והימים הנוראים מתקרבים לטובה ולברכה, ועזרת הנשים של בית הכנסת צרה מהכיל את כל הנשים הבאות לבהכ"נ ומבקשות להתפלל, על כן הציעו הגבאים שומרי משמרת הקודש, להקצות שורה אחת בפאתי בית הכנסת, באופן עראי, ע"י הרחקה מתאימה עם מחיצה המבדלת כדת וכדין, ולאחר הימים הנוראים יחזור הכל לקדמותו, אם בכל זאת יחשב הדבר כהורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה?

תשובה. הנה ידעתי כי ידיו רב לו לפסוק ההלכה כדת, ורק ענוותו תרבני להמלך בי. ולעשות רצון צדיק חפצתי, להשיבו דבר כאשר עם לבבי, כי מאחר שהגאון משאוול בשו"ת זכר יהוסף (סי' נא) כתב, שרוב האחרונים ס"ל שיש קדושה אף בעזרת הנשים, כיון שחייבות להתפלל, וכמ"ש בשו"ת שאילת שלום מה"ת (סי' קפ), שהואיל ומתחלה נבנה לשם עזרת נשים, ודאי שחלה עליו קדושה, שאע"פ שבהכ"נ קדושתו חמורה יותר מעזרת נשים, מכל מקום כיון שגם בעזרת נשים הנשים עונות כל דבר שבקדושה, וגם הן מתפללות, ומשנה שלימה שנינו בברכות (כ ב) שהנשים חייבות בתפלה, ודאי שאסור להוריד עזרת נשים מקדושתה לעשותה בית דירה לשמש ובני ביתו, שמעלין בקודש ואין מורידין. ע"כ. וכן בשואל ומשיב קמא (ח"ב סי' כב - כד) כתב, שאף בהכ"נ של נשים קדושה יש בו מאחר שגם הן חייבות בתפלה כמו שפסק בש"ע (סי' קו). ע"ש. וכן מוכח עוד בשו"ת חסד לאברהם קמא (חאו"ח סי' יד). ולכן פשוט שגם בעזרת נשים אסור לאכול אכילת קבע ושתית י"ש המשכר. עכת"ד. ועינא דשפיר חזי להפרי מגדים בספר ראש יוסף (מגילה כח ב) שכתב, ונראה שיש להחמיר בעזרת נשים כמו בבית הכנסת עצמה. ע"ש. וע"ע בפמ"ג (סי' קנא סק"א). גם בשו"ת חלקת יואב (חאו"ח סי' ד) כתב שנ"ל להוכיח שעזרת נשים יש לה דין בהכ"נ, ממה שנוהגים בכל תפוצות ישראל, להדליק נרות בעזרת נשים ביום של יו"ט, ובע"כ שהוא משום באורים כבדו ה', כיון שהנשים ג"כ חייבות בתפלה, דרחמי נינהו, וחשיב צורך קצת להתיר ביו"ט. ולכן מותר לעשות הלונות מעזרת נשים לבית הכנסת ואין בזה משום איסור נתיצה בכותל בית הכנסת. ע"ש. גם בשו"ת האלף לך שלמה (חאו"ח סי' עג) כתב שיש לאסור לעשות סעודת נישואין גם בעזרת נשים, ולא תהא כזאת בישראל, שהרי גם בעזרת נשים יש קדושה. ע"ש. וכן העלה בשו"ת בית ישראל לנדא (חאו"ח סי' כד), שגם בעזרת נשים יש קדושה, כיון שהנשים מתפללות שם, ועונות על דברים

שבקדושה. ושכן כתב בשו"ת ערוגת הבושם (חאו"ח סי' כז) בשם האחרונים. ע"ש. והגר"מ פיינשטיין הורה שאסור לעשות קפנדריא דרך עזרת נשים כשם שאסור לעשות כן בבית הכנסת, והובא בשו"ת רבבות אפרים ח"א (סי' קכ). ע"ש. והגאון ערוך השלחן (סי' קנד סק"ז) כתב ג"כ, שיש קדושת בהכ"נ על עזרת נשים, כיון שמתפללות שם. ע"ש. וע' בשו"ת ציץ אליעזר חלק יב (סי' יד אות ו) שהביא בשם הרב ויברך דוד (סי' ה), שעזרת נשים לא קילא קדושתה מקדושת בית הכנסת. ע"ש. ולכן אע"פ שקדושת בית הכנסת יותר חמורה, כיון דבנ"ד אין הגבאים עושים שם פעולה החלטית של הורדה מקדושתה, ורק באופן זמני מפני העומס הרב שבעזרת נשים נותנים מקום לנשים בפאתי בית הכנסת, להתפלל שם בימים הנוראים, ולענות אחר הש"צ כל דבר שבקדושה, והוא רק בדרך עראי, ומיד לאחר הימים הנוראים מחזירים הכל לקדמותו, לפע"ד אין בזה חשש כלל, משום הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה, וכמ"ש הגאון מהרש"ם בדעת תורה (סי' קנד), שאם מוריד מקדושה חמורה לקדושה קלה לפי שעה, ואח"כ חוזר ומעלהו לקדושה חמורה, ע' להמקנה קידושין (נה א) דשרי. ע"כ. וה"ט כי עיקר הדין שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה אינו אלא מדרבנן, וקראי אסמכתא בעלמא, וכמ"ש הגאון בעל פרי מגדים בספר ראש יוסף (מגילה כו א). וכ"כ בפמ"ג (מש"ז ר"ס קנג). וכן העלה בספר חתן סופר ח"א (שער הטוטפות סי' כ). וכ"כ הגאון הישועות יעקב (סי' קנד סוף סק"ב), שלדעת רוב הפוסקים הא דמעלין בקודש ואין מורידין הוי רק מדרבנן. ע"ש. ובש"ע הגר"ז (סי' לד סעיף ט) כתב, שאיסור הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה אינו אלא מדרבנן, שלא אסרה תורה אלא בקדשי מזבח ושל בדק הבית שמועלין בהם. אבל דבר שאין בו מעילה אפילו בקדשי גבוה אין בו איסור הורדה אלא מדברי סופרים. ע"ש. וכן העלה הגאון ממונקאטש בשו"ת מנחת אלעזר ח"א (סי' כז). וכ"כ בהגהות יפה עינים ברכות (כח א). ע"ש. וגם בעיקר קדושת בית הכנסת ראינו להר"ן (מגילה כו א) שכתב, שקדושת בית הכנסת אינה אלא מדרבנן, וגם הרמב"ן מודה לזה. וכמ"ש החקרי לב חיו"ד ח"ב (בשירי א"ח סי' י דף ז ע"ב), שמשלשון הרמב"ן שעשו אותו כתשמישי מצוה, מוכח דס"ל דקדושת בית הכנסת היא רק מדרבנן. ואיך יעלה על הדעת שקדושת בית הכנסת מן התורה, שאף שהתפלה היא מ"ע מן התורה, אפשר שיתפלל כל יחיד בביתו, וצירוף עשרה לדברים שבקדושה אינו אלא מדרבנן, וכמ"ש הרא"ש ברכות (מז ב). ואין מקום לחיוב בנין בית הכנסת מן התורה, ואם חיוב בניית בהכ"נ מה"ת, ליכא, קדושה מן התורה מאין תבוא. ע"ש. וכ"כ הפרי מגדים מש"ז (ר"ס קנג), שקדושת בית הכנסת אינה אלא מדרבנן, כמ"ש הר"ן. וזה שלא כמ"ש בשו"ת מהרי"ך דושינסקי ח"א (סי' טז), שלדעת הרמב"ן קדושת בית הכנסת מדאורייתא. ע"ש. [וכן כתב בשו"ת אמרי אש (סי' ח). ע"ש]. ולא ראה דברי החקרי לב הנ"ל. גם רבינו יעקב בי רב בתשובתו בשו"ת מהר"י בי רב (סי' ה) כתב וז"ל: שמאחר שלדעת כל הפוסקים אין קדושת בית הכנסת אלא רק מדרבנן, לכן בכל ספק שיפול בזה אזלינן לקולא. ע"ש. ומבואר דס"ל שאף להרמב"ן קדושת בהכ"נ, אינה אלא רק מדרבנן. וגם מדברי מהר"ם אלשקר (סי' פו) משמע שהודה לו בזה. ע"ש. וכן כתב השדי חמד (מע' ב כלל מג) בד"ה ומה, בדעת המהר"ם אלשקר הנ"ל. וכ"כ בשו"ת בית שלמה (חאו"ח סי' כא). ע"ש. וכ"כ הרב נחל אשכול על ספר האשכול (ח"א הל' בהכ"נ ריש עמוד נה). וע"ע בשו"ת בית יצחק ח"ב מיו"ד (בקונט' אחרון סי' א אות ו). ובשו"ת רב פעלים ח"ב (חאו"ח ס"ס כ). ובשו"ת מהרש"ם ח"א (סי' י). ע"ש. וכן מצאתי בשואל ומשיב קמא ח"ב (סי' כב) שכתב, שלגרוע מעט מבית הכנסת לעשות מקום לתפלת הנשים, איני רואה שום איסור בזה, ואדרכה לדעתי הוא מצוה גדולה, שהרי גם בהכ"נ של נשים יש בו ג"כ קדושה, שאף הנשים חייבות בתפלה. ועינינו הרואות שבבית הכנסת של נשים אי אפשר להתפלל שם בימות החורף, מפני הצננה, ואין הנשים מתפללות שם כלל אף בשבתות, וכמעט נשתכחה תפלת הנשים בבית הכנסת של נשים, כי הן רכות וענוגות, וא"א להן להתפלל בקור. ולכן מן הראוי והנכון לעשות להן מקום בחלק מבית הכנסת, כדי שהתנור המחמם את בהכ"נ, יהיה גם להן, שיוכלו להתפלל כראוי, ולא מקרי מוריד מקדושה, כל שחל עליו איזה קדושה. ואם אין נשים שמחזיקות בבית הכנסת בנרות וכל צרכי בכה"נ, לא יוכל בהכ"נ להתקיים. וכבר אמרו חז"ל בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו, ולכן מן הראוי והנכון לעשות להן מקום להתפלל בבהכ"נ, וגם שישגיחו על הילדים שלהן שיתפללו וכו'. ע"ש. ובשו"ת בית אבי ח"ד (סי' מד אות כ), הביא שגם הגאון מסקאלא בשו"ת בית שלמה (חאו"ח סי' כח) כתב כן, ושני הנביאים מתנבאים בסגנון אחד, השואל ומשיב והבית שלמה, שמכיון שהנשים חייבות בתפלה, ועונות קדושה וקדיש וברכו, כמו האנשים, אין בזה הורדה מקדושה, וסיים שם הרב בית אב"י, שענינו הרואות בהרבה בתי מדרש של חסידים, שיש שם

מחיצה כראוי, המבדלת בבית המדרש בין האנשים לנשים, והמחיצה אינה קבועה במקום אחד, אלא נוהגים בה כפי הצורך, שבזמן שבאות נשים רבות להתפלל, מזיזים את המחיצה, ומגדילים את עזרת הנשים, ומקטינים את בית המדרש וכו', ברצותם מאריכים וברצותם מקצרים, לפי צורך הענין. ע"ש. וגם אני עיני ראו ולא זר בכמה בתי כנסת בחו"ל שנהגו לעשות כן. ויש להם על מה שיסמוכו. וכנ"ל. ושור"ר שכן העלה גם הרה"ג מהר"ם מלכא בשו"ת מקוה המים ח"ד (סי' יט). ע"ש. והנלע"ד כתבתי. והשי"ת יאיר עינינו בתורתו הקדושה אמן.

+/הוספות ומילואים/ ובכלל אין לנו לבדות חומרות מלבינו להחמיר חומרות אשר לא שערום אבותינו, ודי לנו במה שהחמירו הפוסקים, והבו דלא להוסיף עליה. כן כתב הגר"ח פלאג'י בשו"ת חיים ושלום ח"א (סי' כב דף מד ע"א, ודף מו ע"ג).

ידידו עוז נאמן אהבתו עובדיה יוסף